

Натисніть тут, щоб

**КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ**

або

**замовляйте по телефону:**

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

«БІБЛІОТЕКА ВЧИТЕЛЯ»

С.Г. Заброцька

# ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ

Конспекти уроків

**4 клас**

*До підручника О.Я. Савченко*



ТЕРНОПІЛЬ  
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 821.161.2:371.32  
ББК 74.268.3  
3-12

*Серію «Бібліотека вчителя» засновано 2007 р.*

Рецензенти:

доцент, кандидат педагогічних наук  
*Онишків З.М.*

вчитель вищої категорії, старший вчитель  
*Походжай Н.Я.*

**Заброцька С.Г.**

3-12 Літературне читання. Конспекти уроків : 4 кл. : до підр. О.Я. Савченко / С.Г. Заброцька. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2015. — 184 с. — (Бібліотека вчителя).

**ISBN 978-966-10-1765-7 (серія)**

**ISBN 978-966-10-4180-5**

У посібнику подано розгорнуті конспекти з літературного читання, зміст яких відповідає навчальній програмі МОН України, Державному стандарту початкової освіти та підручнику «Літературне читання. 4 клас» (автор О.Я. Савченко). Пропонуються зразки бесід, вправи на розвиток мовленнєвої діяльності, мовні ігри, вправи на розвиток техніки читання, цікавий додатковий матеріал.

Для вчителів початкових класів і студентів педагогічних навчальних закладів.

**УДК 821.161.2:371.32**  
**ББК 74.268.3**

*Охороняється законом про авторське право.  
Жодна частина цього видання не може бути відтворена  
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-1765-7 (серія)  
ISBN 978-966-10-4180-5

© Навчальна книга — Богдан, 2015

№ уроку	Тема уроку	№ стор.	Дата
<b>I. ІЗ СКАРБНИЦІ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ</b>			
1.	Цілющі джерела землі	5	
2–4.	Мудрість — найкраще багатство	8	
5.	Без труда нема плода	11	
6.	Урок позакласного читання	12	
7.	За добро добром платять	13	
8.	Хліб — усьому голова	15	
9.	Герой ніколи не вмере, він вічно в народі живе	17	
10.	У пісні — душа народу	19	
11–12.	До джерела народної мудрості	22	
13.	Урок позакласного читання	24	
14.	Підсумок за темою «Із скарбниці усної народної творчості»	25	
<b>II. ЩО БУЛО НА ПОЧАТКУ СВІТУ</b>			
15.	Міфи про походження світу	27	
16.	Міфи про створення світу та людей	30	
17–18.	Уславлення винахідливості людського розуму	32	
19.	Урок позакласного читання	33	
20.	Що було до початку світу?	34	
21–22.	Давньослов'янський міф	36	
23.	Підсумок за темою «Що було на початку світу»	38	
24.	Урок позакласного читання	39	
<b>III. СТОРІНКАМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ</b>			
25.	Хто такі слов'яни?	40	
26.	За мудре княжіння народ прозвав його Мудрим	42	
27.	Книги за княжої доби	44	
28.	Що ховається у назвах міст і сіл?	46	
29.	Горда назва міста — Львів	49	
30.	Урок позакласного читання	50	
31–33.	Козацькому роду нема переводу	51	
34.	Українці за океаном	55	
35.	Казка дитинства	57	
36.	Урок позакласного читання	58	
37–38.	Державні символи України	59	
39.	Підсумок за темою	62	
<b>IV. ЯК НЕ ЛЮБИТЬ ТОЙ КРАЙ</b>			
40.	Усе моє, все зветься Україна!	63	
41.	Я люблю, як буває восени пахне яблуками	65	
42.	Урок позакласного читання	66	
43.	Дивною казкою був мені світ...	67	
44.	Як гарно літнього ранку!	70	
45.	Літо красне надворі	72	
46.	Символ рідної землі	74	
47–48.	Незвичайна дружба	76	
49.	Урок позакласного читання	78	
50–51.	Коли у руках оживає глина	79	
52.	Скільки річок в Україні?	82	
53–54.	Коли щось робиш, думай і про наслідки	85	
55.	Урок позакласного читання	86	
56.	Земля — наш спільний дім	87	
57.	Підсумок за темою «Як не любить той край...»	89	

№ уроку	Тема уроку	№ стор.	Дата
<b>V. ВИДАТНІ УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ</b>			
58–59.	Наш Тарас і великий Кобзар	91	
60.	Т.Г. Шевченко — співець краси рідного краю	96	
61.	Шевченкове слово	98	
62–63.	Франко — то гордість і окраса свого народу і землі	101	
64.	Картини природи у віршах Івана Франка	104	
65.	Урок позакласного читання	105	
66–67.	Казки Івана Франка	106	
68–69.	Ти себе Українкою звала!..	109	
70–71.	Вчитаймося в Лесине слово іскристе	111	
72.	Урок позакласного читання	113	
73–74.	Поки біди не знатимеш, то й розуму не матимеш	114	
75.	Поки біди не знатимеш, то й розуму не матимеш (продовження)	117	
76.	Павло Тичина — дітям	120	
77.	Музика природи у поезії Павла Тичини	122	
78.	Краса життя у творах Максима Рильського	124	
79.	Що означає бути Людиною?	126	
80.	Урок позакласного читання	127	
81.	Підсумок за темою «Видатні українські письменники»	128	
<b>VI. РОЗПОВІДІ ПРО НАС САМИХ</b>			
82.	Друзі пізнаються в біді	129	
83.	Два брехуни одної правди не скажуть	132	
84.	Чуже бачить під лісом, а свого не бачить під носом	135	
85–87.	Слова ласкаві, та думки лукаві	138	
88.	Урок позакласного читання	141	
89.	Підсумок за темою «Розповіді про нас самих»	142	
<b>VII. ЛІТЕРАТУРНІ КАЗКИ ЗАРУБІЖНИХ ПИСЬМЕННИКІВ</b>			
90–91.	Життя і творчість О.С. Пушкіна	143	
92–94.	Добре серце не буває ніколи горде	147	
95–97.	Справжні скарби дістаються тим, хто перший торує дорогу	151	
98.	Урок позакласного читання	154	
99.	Підсумок за темою «Літературні казки зарубіжних письменників»	155	
<b>VIII. СВІТ ДИТИНСТВА В ЛІТЕРАТУРІ</b>			
<b>Людина починається з добра</b>			
100.	Про що мріють діти?	156	
101.	Друзі бувають різні	158	
102.	Поки не упріти, доти не уміти	160	
103–104.	Нові пригоди героїв Всеволода Нестайка	162	
105.	Урок позакласного читання	164	
106–108.	Дружити треба вміти!	165	
109.	Жартуй, та знай міру	168	
110.	З гумором про серйозне	170	
<b>У кожного є співуча пір'їнка</b>			
111.	Пізнай себе	172	
112.	Юні художники малюють світ	174	
113.	Урок позакласного читання	175	
114.	Умій у звичайному побачити незвичайне	176	
115–116.	Творчість у житті людини	178	
117.	Все починається з малого	180	
118.	Урок позакласного читання	180	
119.	Підсумок за темою «Світ дитинства в літературі»	181	

# І. ІЗ СКАРБНИЦІ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

Дата .....

Клас .....

Додатковий .....

матеріал до уроку .....

## УРОК 1

### ЦІЛЮЩІ ДЖЕРЕЛА ЗЕМЛІ

**Матеріал уроку.** «Наші джерела» (за Софією Грицою).

**Мета.** Повторити жанри усної народної творчості; пробуджувати в учнів інтерес до читання творів українського фольклору; розвивати творчі здібності школярів; виховувати любов до рідного краю, культури рідного народу.

#### Хід уроку

#### І. Ознайомлення з новим підручником «Літературне читання».

##### 1. Бесіда про уроки літературного читання у 4 класі.

*Учитель пропонує четвертокласникам проглянути новий підручник, за яким вони працюватимуть на уроках літературного читання у цьому році, звертає увагу дітей на прізвища всіх, хто брав участь у створенні цього посібника.*

— На уроках читання у попередніх класах ви пізнали уже чимало цікавого. У цьому навчальному році ваші захоплюючі пригоди з літературними героями продовжаться. Мандруючи сторінками підручника, з допомогою віршів і оповідань ви поринете у світ природи й дитинства; перенесетесь у казки, в яких добро перемагає зло; вдосконалюватимете уміння працювати над творами різних жанрів, висловлювати своє ставлення до прочитаного. Крім підручника, допомагатиме вам на уроках «Робочий зошит з літературного читання. 4 клас».

##### 2. Робота в парі «Подружися з підручником».

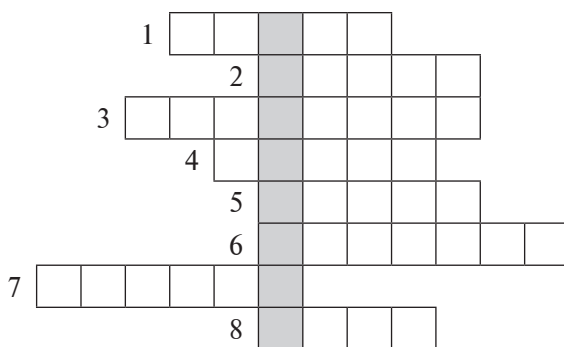
*Учні отримують завдання розглянути підручник, ознайомитися з його змістом і підготувати відповіді на запитання, що розміщені на с.3.*

##### 3. Розвиток зв'язного мовлення.

— Діти, прочитайте вислів Д. Павличка про книги. Як ви його розумієте?

##### 4. Розгадування кросворда.

— Щоб дізнатися, про що йтиметься на сьогоднішньому уроці, розгадайте кросворд. У виділеному стовпчику ви прочитаєте відповідь.



1. Ім'я автора першого твору, що вміщений у підручнику «Літературне читання. 4 клас». (*Софія*)

2. Прізвище автора твору «Наші предки — слов'яни» з розділу «Сторінками історії України». (*Олесь*)

3. Прізвище автора вірша «Наш прапор». (*Павличко*)

4. Про історію походження якого міста розповідає твір, вміщений у підручнику на с. 44? (*Львів*)

5. Народний або літературний (авторський) твір про вигадані, часто фантастичні події називається ... (*казка*).

6. Назва оповідання Григора Тютюнника з розділу «Як не любить той край...». («Ласочка»)

7. Прізвище видатного українського письменника, автора творів «Дивувалася зима», «Дрімують села». (Франко)

8. Знайди у «Словничку читача», як називається суголосне закінчення слів у віршованих рядках. (Рима)

## II. Ознайомлення із новим розділом. Повідомлення теми і мети уроку.

— Прочитайте слово, яке вийшло у виділеному стовпці кросворда. Чи знаєте ви, що означає цей термін?

— У кожного народу здавна існує культура усного слова, своєрідна усна література. Усну народну творчість прийнято називати фольклором (від англійських слів folk — love, що дослівно перекладається як «народна мудрість», «народне знання»).

Протягом століть український народ теж створював безцінні пам'ятки мистецтва слова. Переходячи від одного оповідача до іншого, тексти творів зазнавали змін, хоч основна думка не змінювалася. Народ і досі продовжує вносити щось нове у добре відомі твори.

Письменники завжди збирали і записували народні твори. Завдяки цьому вони і дійшли до нашого часу.

— Прочитайте назву першого розділу. Користуючись змістом підручника, скажіть, з творами яких жанрів ми будемо знайомитися на уроках.

## III. Опрацювання твору «Наші джерела» (за Софією Грицюю).

### 1. Читання твору вчителем.

— Про які джерела розповідає письменниця?

— Твори яких жанрів згадуються?

### 2. Словникова робота.

<i>потішка</i>	<i>цілющих</i>	<i>заповідану</i>
<i>колядки</i>	<i>неминуче</i>	<i>священним</i>
<i>минувшину</i>	<i>літочислення</i>	<i>переноситися</i>

— Прочитайте слова, правильно їх наголошуючи.

— Що об'єднує слова «потішка» і «колядка»? (*Жанри усної народної творчості.*)

— Що ви знаєте про кожен з цих жанрів? (*Потішка — це дуже простенькі пісні-ігри, залучають дитину до співучастності, привчаючи її до певних навичок та викликаючи увагу до рук, ніжок, деяких речей. Їхнє призначення — заспокоїти дитину. Колядки — величальні календарно-обрядові пісні, які співають на свято Різдва Христового.*)

— Доберіть синоніми до слів «неминуче» (*постійне, обов'язкове, неодмінне*), «цілющий» (*лікувальний*).

— Які з наведених слів мають таке значення: система визначення часу за роками від умовно обраного історичного моменту (*літочислення*); залишене щось комусь після своєї смерті у спадок (*заповідане*); минуле, давнина (*минувшина*).

### 3. Повторне читання твору мовчки.

— Як впливають на нас фольклорні твори? Чого вони навчають?

### 4. Аналіз змісту з елементами вибіркового читання.

— Про що можна дізнатися з творів усної народної творчості?

— З яких творів ви дізнаєтеся про те, як жили, про що мріяли наші предки? Доведіть словами тексту.

— Чого навчають народні казки? Зачитайте відповідні рядки твору.

— Що автор закликає брати із собою в довгу життєву дорогу?

— Чому цього багатства стає все менше?

— На які «чому» і «як» можна знайти відповіді, читаючи твори усної народної творчості?

— Поміркуйте, про які цілющі джерела згадує автор.

— До чого закликає читачів цей твір?

**5. Вправа на розвиток швидкості читання.**

*Гра «Засічка-кидок».*

На слово «кидок» усі починають читати текст з початку мовчки для фіксування часу. Коли лунає «засічка» — школярі зупиняються, позначаючи останнє прочитане слово, відводять погляд, відпочивають 10-15 секунд. Те саме читають ще 2 рази.

Після цього учні порівнюють результати, роблять висновок, що багаторазове читання мовчки, як і вголос, збільшує темп читання.

**6. Творча робота на основі прочитаного. Робота в групах.**

На основі прочитаного четвертокласники складають рекламу на тему «Звертайсь до народних джерел», використовуючи цитати з твору.

Кожна група демонструє свою рекламу.

**IV. Підсумок уроку.**



Дата .....

Клас .....

Додатковий .....

матеріал до уроку .....

## УРОКИ 2-4

### МУДРІСТЬ — НАЙКРАЩЕ БАГАТСТВО

**Матеріал уроку.** Українська народна казка «Мудра дівчина».

**Мета.** Ознайомити учнів із побутовими казками, їх особливостями; формувати вміння читати в особах, правильно інтонуючи мову дійових осіб; удосконалювати техніку читання, використовуючи різні види роботи над текстом.

#### Хід уроку

#### I. Змістова та мотиваційна підготовка учнів до сприймання теми.

##### 1. Вікторина.

— Давайте пригадаємо, твори яких жанрів належать до усної народної творчості.

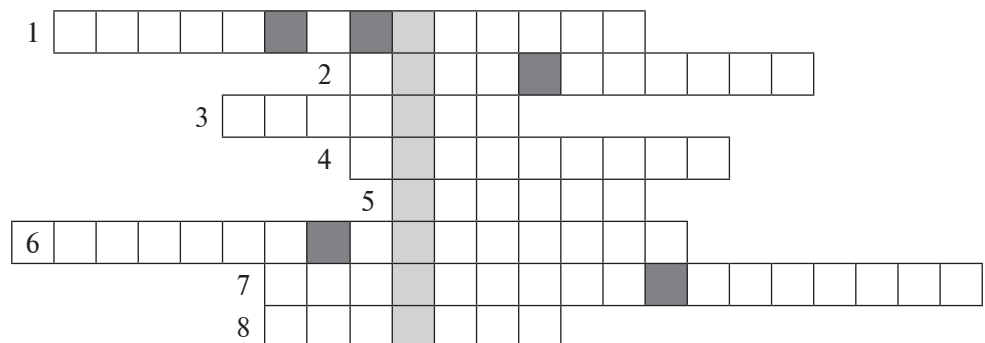
*Учитель зачитує різні твори чи їх уривки, а учні називають жанр.*

- Іди, іди, дощику, зварю тобі борщику. (*Дитяча пісенька-закличка.*)
- Мир-миром, пироги з сиром. (*Мирилка.*)
- Хитру сороку спіймати морока,  
а на сорок сорок — сорок морок. (*Скормовка.*)
- Хто не працює, той не їсть. (*Прислів'я.*)
- Люлю, люлю, мій синочку,  
справлю тобі колисочку. (*Колискова пісенька.*)
- Тосі, тосі, свині в горосі,  
нема кому вигнати — тільки Настусі. (*Забавлянка.*)
- Снігові поля, чорні грачі,  
хочеш розумним бути — бери та вчи. *Книжка. (Загадка.)*

— І, звичайно, улюблениця всіх дітей — казка. Ну, хто ж не знає казок?! І «Ріпку», і «Курочку Рябу», і багато інших. Та навряд чи знайдеться серед вас той, хто назве більше двадцяти цих чудових творів. А вчені стверджують, що казок існує багато сотень!

##### 2. Розгадування кросворда.

— Казки бувають різні. Давайте пригадаємо деякі з них і заповнимо кросворд «Казки». Послухайте уривки казок і назвіть їх.



- 1) Несе Лисичка Півника, а він і гукає:  
— Мій Котику! Мій братику! Несе мене Лиска по каменю-мосту на своєму хвосту, — порятуй мене! («Котик і Півник»)
- 2) А дід став на воротях у червоних чоботях та й питається:  
— Кізонько моя мила, кізонько моя люба!.. («Коза-Дерева»)
- 3) Я від баби втік, я від діда втік і від тебе утечу! («Колобок»)
- 4) Гу-гу-гу! Як вас багато! А я ведмідь-набрідь. Пустіть і мене! («Рукавичка»)
- 5) Продовжте речення: «Усі перелічені казки — про ... (тварин)».

6) Як затопить той чоловік у хаті, то дим аж під небеса стелиться, а як вийде на Дніпро мочити кожів, то не одну несе, а дванадцять разом. («Кирило Кожум'яка»)

7) А дівчина їм відказує:

— Не полечу я з вами: як була я в лужку, виломила ніжку, а ви полинули, мене покинули! («Кривенька качечка»)

8) Продовжте речення: «Ці дві казки належать до групи... (чарівні)».

## II. Повідомлення теми і мети уроку.

— У 2 класі ви читали казки про тварин, у 3-ому — чарівні. У цьому розділі ви ознайомитесь із побутовими казками. Головними героями цих творів є люди, зазвичай бідні, чесні, працьовиті, добрі. Але, на відміну від чарівних казок, де герої використовують чари, у побутових — переможцями стають завдяки своєму розуму, кмітливості, сміливості, хитрості. Ці казки не лише розважають, але вчать і виховують людей чесних і добрих, відданих рідній землі, показують, як треба жити насправді: за що боротися, до чого прагнути.

## III. Опрацювання казки «Мудра дівчина».

### 1. Робота над заголовком.

— Поміркуйте, про що може йти мова у казці з такою назвою.

### 2. Словникова робота.

а) Читання «пірамідок» слів із дошки.

<i>хорт</i>	<i>пан</i>
<i>убогий</i>	<i>пшоно</i>
<i>світлиця</i>	<i>прудкіш</i>
<i>зажурилася</i>	<i>повідгадувала</i>
<i>повипрягайте</i>	<i>поздоровкалась</i>

б) Пояснення значення слів.

— Прочитайте тлумачення малозрозумілих слів, що вміщені на с. 6, 10, 11.

### 3. Читання казки комбінованим способом.

*Учитель читає казку разом з підготовленими учнями.*

— Назвіть дійових осіб казки. Хто головний герой казки?

— Де відбуваються події?

### 4. Повторне читання казки (з метою виділення діалогів, інтонацій дійових осіб).

### 5. Аналіз змісту казки. Вибіркове читання.

— Чому виникла суперечка між двома братами? Як вони вирішили її розв'язати?

— Прочитайте, чому пан загадав братам загадку. Зачитайте її.

— Як цю загадку відгадав багатий брат? Прочитайте відгадку, яку запропонувала Маруся.

— Чому пан розсердився, коли дізнався, що його загадку відгадала донька бідняка?

— Скільки ще загадок відгадала дівчина? Прочитайте частини тексту, де йдеться про другу і третю загадку.

— Під час читання якого епізоду ви хвилювалися, а де — посміхалися? Чому?

— Якими рядками казки можна підписати ілюстрації у підручнику?

### 6. Читання діалогів в особах.

*Діти в парах готують виразне читання одного з діалогів.*

### 7. Характеристика дійових осіб. Технологія «Два — чотири — усі разом».

*Діти добирають риси характеру персонажів казки: пана, Марусі, батька, заможного брата. Спочатку ця робота йде у парах, потім — у четвірках, а тоді створюється загальна таблиця на дошці.*

Маруся	Батько	Пан	Брат
добра, смілива, кмітлива, розсудлива, винахідлива	добрий, чесний роботящий, боязкий, люблячий, безвольний	нерозсудливий, самолюбивий, хитрий, владоллюбний	ледачий, жадібний, скупий

— Хто з дійових осіб казки вам сподобався? Чим саме? Чиї дії ви не схвалюєте? Чому?

### 8. Поділ тексту на частини. Складання плану.

*Учні працюють в групах. Колективно визначають найбільш вдало дібрані заголовки до частин і записують на дошці.*

#### Орієнтовний план

1. Суперечка двох братів.
2. Перша загадка пана.
3. Маруся відгадує другу загадку пана.
4. Дівчина допомагає розсудити суперечку двох чоловіків.
5. Пан відпускає мудру дівчину.

### 9. Стислий переказ казки за планом.

*Діти переказують казку від імені однієї із дійових осіб твору (бідного брата, багатого брата, Марусі, пана).*

### 10. Визначення головної думки казки.

- Як ви гадаєте, що схвалюється, а що засуджується у казці?
- З'єднайте частини прислів'їв. Поясніть їх значення.

Мудрим не вродився, •	• не купиш.
Перед розумом і •	• а розум ще далі.
Розум за гроші •	• а навчився.
Розуму не •	• велике багатство.
Око бачить далеко, •	• сила поступається.
Мудрість — •	• позичиш.

— Яке із прислів'їв виражає головну думку казки? А яке може бути її заголовком?

### 11. Робота в зошитах (с. 3–4).

#### IV. Підсумок уроку.

- Кому симпатизує народ у казці? Над ким незлобливо кепкує або й відверто насміхається?
- Чому батько звертається по допомогу не до поважних, досвідчених людей, а до своєї юної доньки?
- Чи радяться батьки з вами? Чи готові ви допомогти їм у скрутній ситуації?
- Які риси характеру ви хотіли б запозичити у Марусі?
- Чи зміниться ваша поведінка після прочитання казки?
- Чого вчить нас казка «Мудра дівчина»?